

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ – ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ПРОТИДІЇ СУБКУЛЬТУРИ ЗАСУДЖЕНИХ

Пришко Ігор Анатолійович, здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

Диференціація та індивідуалізація виконання покарань є одним із принципів кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарань, що закріплені в ст. 5 КВК України. Без сумніву, що для з'ясування змісту диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк та її впливу на стан протидії субкультури засуджених досить важливо визначитись з етимологічним значенням їх системоутворюючих ознак. Зокрема, в науці під диференціацією (фр. *differentiation*, від лат. *differentia* – відмінність) розуміють поділ чого-небудь на окремі різнірідні частини, форми і ступені [1, с. 206], а під індивідуалізацією – надання кому-, чому-небудь індивідуальних ознак, рис; здійснення чого-небудь по-різному стосовно неоднакових предметів, різних осіб, т.ін. [2, с. 257].

Таким чином, якщо узагальнити ці поняття, то під диференціацією та індивідуалізацією виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк слід розуміти створення на правовому та реалізаційному рівні індивідуальних умов виконання зазначеного покарання щодо окремо взятого засудженого. Разом з тим, як на практичному, так і доктринальному рівнях зміст даного принципу тлумачиться дещо по-іншому. Так, А.Х. Степанюк та І.С. Яковець зазначають, що цей принцип, у свою чергу, як і у кримінальному праві, обумовлюється принципом справедливості, а саме: справедливо призначене покарання утворює міцну основу для його справедливого виконання. Лише наявність цих двох компонентів здатна забезпечити досягнення цілей покарання [3, с. 24]. При цьому зазначені автори цілісного поняття цього принципу не дають, поділяючи його на два підпринципи – диференціацію та індивідуалізацію. На їх переконання, диференціація виконання покарання проявляється, перш за все, у встановленому порядку виконання та відбування покарання, який застосовується дозовано залежно від ступеня суспільної небезпеки різних категорій засуджених, тобто шляхом фактичної реалізації кари, що впливає з позбавлення волі. Індивідуалізація ж виконання покарання полягає в тому, що в умовах дотримання загальних приписів закону відносно виконання покарання має місце індивідуальний підхід до кожного засудженого, що означає вибір потрібних саме даному засудженому заходів [3, с. 24-25].

У сучасних роботах науковців зазначений підхід частково підтримує М.С. Пузирьов, зауваживши, зокрема, що диференціація починається на стадії розподілу і направлення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, а в подальшому під час відбування покарання у виді позбавлення волі на певний строк у колоніях реалізується індивідуалізація, хоча, можливо є і диференціація засуджених у новий правовий статус за індивідуально значущими властивостями [4, с. 8].

Якщо узагальнити існуючі в науці підходи щодо змісту диференціації та індивідуалізації виконання покарання, як принципу кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарань (ст. 5 КВК України), то слід визнати, що: 1) через неоднозначне розуміння та тлумачення цього поняття вченими такими ж полярними є погляди на практиці, що в кінцевому результаті впливає на ефективність виконання кримінальних покарань та протидії кримінальній субкультури засуджених;

2) диференціація є загальним по відношенню до індивідуального, тобто ці явища співвідносяться як загальне та одиничне і відображають суть одного й того ж поняття (процесу, т.ін.);

3) юридична техніка, як застосована законодавцем при формуванні зазначеного принципу [5, с. 510-515], дає можливість стверджувати про органічну єдність застосованих у ньому понять диференціації та індивідуалізації, а, отже, й про їх об'єктивний потенціал у протидії злочинній субкультури, які слід більш ефективно використовувати на практиці у сучасних умовах.

Список використаних джерел:

5. Бульдко А.Н. Большой словарь иностранных слов. 35 тысяч слов. Изд. 3-е, испр., перераб. – М.: Мартин, 2010. – 704 с.

2005. – 767 с.
6. Великий тлумачний словник української мови / [Упоряд. Т.В. Ковальова]. – Х.: Фоліо, 2005. – 767 с.
7. Кримінально-виконавчий кодекс України: Науково-практичний коментар / А.Х. Степанюк, І.С. Яковець; за заг. ред. А.Х. Степанюка. – Х.: Юрінком Інтер, 2005. – 560 с.
8. Пузырьов М.С. Диференціація та індивідуалізація виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк: Автореф... дис. канд. юрид. наук / 12.00.08 – К.: НАВС, 2012. – 20 с.
9. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Х.: Консум, 2001. – 656 с.

ПРОТИДІЯ РЕЦИДИВНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ – ОДНА З УМОВ БЕЗПЕЧНОСТІ ВИКОНАННЯ ТА ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Охман Ольга Василівна, здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

Відповідно до вимог ст. 34 КК України рецидивом злочинів визнається вчинення нового умисного злочину особою, яка має судимість за умисний злочин. При цьому за ступенем суспільної небезпеки розрізняють рецидив пенітенціарний (фр. *penitentiare*, від с. – лат. *penitentiaris* = покаяний, виправний) [1, с. 433] та тяжких і особливо тяжких злочинів [2, с. 126], кожен із яких має безпосереднє відношення до такого покарання, як позбавлення волі на певний строк (ст. 12 КК). Зокрема, як з цього приводу зазначено в п. 17 постанови Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року № 7 «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки», при вирішенні питання про наявність рецидиву злочинів або повторності злочинів, коли повторність утворює злочин, за вчинення якого винну особу було засуджено раніше, судам необхідно перевірити чи не усунуто законом злочинність і караність попереднього діяння, чи не погашено або не знято судимість за цей злочин [3, с. 450].

Поряд з цим, С.Д. Шапченко, визнаючи, що рецидив злочинів є найбільш небезпечною формою множинності злочинів, вивів наступні ознаки, що утворюють його специфічний кримінально-правовий зміст, який, без сумніву, варто врахувати при виконання покарання у виді позбавлення волі та реалізації принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань, а саме:

а) в межах рецидиву всі вчинені особою злочини можуть бути лише умисними;

б) злочини вчиняються особою в різний час;

в) на момент вчинення нового злочину (злочинів) особа має не погашену чи не зняту судимість за попередній злочин (злочини) [4, с. 76].

Більш того, як небезпідставно прийшов до висновку І.І. Митрофанов, перехід від нормативно-правового регулювання до індивідуального правового регулювання (у даному випадку – щодо визначення покарання для рецидивістів) незалежно від форм відбувається в межах масштабного процесу, який називається «індивідуалізація в праві». Індивідуалізація кримінально-правового впливу на осіб, які вчинили злочини, а в її межах індивідуалізація кримінальної відповідальності, покарання, інших засобів кримінально-правового характеру, є найважливішим й найпринциповішим положенням українського кримінального права [5, с. 321]. Саме тому, як вірно зауважив В.К. Гришук, слушною є думка науковців про закріплення у КК України принципу індивідуалізації покарання [6, с. 617-618] (зокрема, доповнити Кодекс ст. 2-5 «Принципи індивідуалізації покарання») [7, с. 55-56].

Підтримуючи такий підхід, В.Г. Грищенко пропонує у зв'язку з цим одним із основних напрямків створення нової політики у сфері боротьби зі злочинністю в Україні визнати кримінальне покарання – як важливий засіб протидії злочинності за умови справедливості, врахування тяжкості вчиненого злочину і даних, що характеризують особистість злочинця при його призначенні [8, с. 63].

Отже, зв'язок як нормативно-правових засад, так і практики реалізації норм кримінального та кримінально-виконавчого законодавства України з питань впливу рецидивної злочинності на стан виконання покарань є очевидним.

Отже, слід констатувати, що між станом і рівнем рецидивної злочинності як в Україні, так і в установах виконання покарань та